

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Б Р А Н И Ч

Год. XVI (VII) Београд, август 1931. Број 8

УРЕДНИШТВО:
УСКОЧКА УЛ. БР. 2.

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЧ:
АДВОКАТСКА КОМОРА У БЕОГРАДУ

Dr. Радоје Вукчевић

ДОМ ЛОРДОВА И ДОЊИ ДОМ ВЕЛИКЕ БРИТАНИЈЕ

Дом лордова има своје порекло у Magna Carta из 1215. год. премда му многи порекло траже у Великом Савету из норманског времена, или чак више, у оном из раног англосаксонског доба. Али сви ти савети пре Magna Carta били су саветодавна тела уз краља. Тек после ње племићи и високо свештенство истичу се као заступници народа противу краљевих аспирација. Уз племиће прилазе 1265. год. по два витеза од сваке области, и по два обична грађанина из сваког града или среза.

Парламенат Едуарда I. из 1295. обухватио је поред племства, високог свештенства и витезова — приличан број обичних плебејаца. Док су прве три категорије улазиле у парламенат без избора, по праву рођења или титули, плебејци су били народни избраници. Између првих и њих дошло је до расцепа.

Парламенат се поделио у два дома. Из горњег дома лордова истиснути су обични грађани, који су формирали засебни доњи дом House of Commons. Дом лордова, који је од краља отимао једну по једну позицију, почео је да се о своје приграбљење прерогативе бори с доњим домом. Током средњег века успевао је да се одржава у равнотежи. Али с победом либералног над феудалним друштвом његов значај почиње да опада, а његове компетенције да се сужавају, премда је број његових чланова непрестано растао.

Данас Дом Лордова броји 675 чланова. По праву рођења у тај дом улазе сви принчеви краљевске крви, премда их скоро нико не виђа у вестминстерској палати. По праву рођења улази и цело енглеско племство, а ту спадају по хијерархиском реду: дуке маркизи, грофови, виконти и барони. Има их свега 600. Осамдесет и један шкотски лорд бирају између себе 16 претставника, који у име шкотског племства улазе у дом лордова. Стотину и пет ирских лордова бирају на исти начин 28 њих, који претстављају ирско племство. Поред племства у дому лордова је заступљено и свештенство са 26 „духовна лорда”. То је све што је достојно горњег дома. Не само што је искључен плебс, искључена је такође и духовна аристократија, па и цео женски род.

Познато је да се енглеско племство разликује од осталог. Док се на пр. у Немачкој грофовске титуле прогресивно множе, јер грофовима постају сви грофовски синови, у Великој Британији једна фамилија може имати само једног грофа. Ту титулу наслеђује најстарији син, као што се престо наслеђује, док остали синови улазе у ред простих грађана. Али и поред ове ограничености број лордова је знатно нарастао.

У средњем веку било их је око стотину. Од те стотине су многе породице изумрле, те их данас не би ни било више од које десетине. Али лордови су стварати по потреби. Од 1830. до 1898. г. Вел. Британија је добила 364 нова лорда. Од овог броја конзервативцима дугују своје титуле 142, а либералима 222 нова племића. Ко зна, да су конзервативи власници земље, нагињали феудалном систему, а либерали, као посредници покретног капитала, глорификовали друштво слободне утакмице, тај ће се чудити откуда овај однос. Откуда да либерали запојени духом велике француске револуције, створе 80 лордова више од феудалне тори-партије?

Одговор је јасан. Многе реформе које је изгласао доњи дом застајале су пред домом лордова. Већ 1711. год. премијер Харлеј био је принуђен, да стварањем нових лордова сузбије отпор горњег дома. Кабинет лорда Греја из 1832. год. сузбио је опозицију лордова према великом Reform Bill само на тај начин, што је створено толико нових лордова, колико је било потребно да се реформе узаконе. Истим путем ишао је Гледстон деведесетих година, кад су лордови ометали његове самоуправне законе, особито оне у Ирској. У овом погледу интересантна је борба између два дома из 1910. и 1911. године.

Либерални кабинет Аскитов предложио је, а већина у доњем дому примила, повећање таксе на незаслужене приходе, као што су они из ренте од земље, повећаних вредности и сл. Али дом лордова се изјаснио да он не може да одобри такве намере, пре него би се закон поднео народу на мишљење. Лордови су као и увек, кад им прете реформама, тражили референдум, у нади да ће се несвесне масе изјаснити за вечити status quo.

Либерали су пошли на изборе и добили већину у доњем дому, који је у свему примио нови финансијски закон. Али да би ограничили моћ лордова они су уз овај поднели и чувени закон из 1911. год. којим су горњем дому одузете најважније прерогативе. Кад су лордови опет покушали да се реформама одупру, кабинет им је ставио до знања, да ће горњи дом преплавити својим новим лордовима. Пред овом претњом, чије отварање би значило удар и за титуле и за горњи дом, — многи лордови су гласали 18. августа 1911. г. за нови закон.

У борби коју су водили либерали с домом лордова они су побеђивали на тај начин, што су лордове стварали према потреби. Ту лежи и објашњење зашто су овај лордовски суфичит стварали баш либерали, противници свих привилегија по голом праву рођења.

Дом лордова и после многих изгубљених битака с доњим домом задржао је и дан данас многе прерогативе. Али као што су прерогативе британског краља мање од оних једног претседника републике, тако су и прерогативе дома лордова много мање од оних, које у републикама имају сенати.

У законодавном погледу дом лордова може да предложи све законе, као и доњи дом, али од 1911. г. њему је одузета свака иницијатива за финансијско законодавство. Дом лордова је у праву да све оне законе, сем финансијских, који су примљени у доњем дому, одбије или тражи измене или допуне. Ако финансијске законе дом лордова без икакве измене не прими у року од једног месеца од када му их је доњи дом предао, они ће уз краљеву промулгацију постати извршни и противу воље лордова.

За остале законе ствар није иста. Ако дом лордова одбије један закон донесен у доњем дому, или тражи нарочите амандмане, доњи дом ће о закону гласати понова. Ако доњи дом остане код исте одлуке, а дом лордова закон и по други пут одбаци, доњи дом гласа и по трећи пут. Остане ли дом лордова и по трећи пут код исте одлуке, доњи дом тражи директно краљеву промулгацију и закон оглашава извршним, противу воље горњег дома.

Што је дакле остало дому лордова од његових законодавних прерогатива? Остало му је само право, да доношење једног закона о новчаним наметима или издацима одуговлачи за највише месец дана. А за остале законе, ако својом упорношћу не би изменио одлуку доњег дома, дому лордова припада право двогодишњег одуговлачења. Ово проистиче отуда, што закон из 1911. год. прописује, да између првог и трећег гласања у доњем дому морају протећи две године. А тада воља доњег дома добија дефинитивно законску санкцију, био у питању најобичнији закон о тамањењу штеточина или закон о укидању приватне својине.

Британски је спецификум да у јурисдикцији дом лордова игра директну улогу. Над енглеским, шкотским и ирским судством стоје три засебна апелациона суда, за ова три разна законодавства. Али изнад њих стоји судски колегијум дома лордова као врховни апелациони суд за Енглеску, Шкотску и Ирску. Изнад овог суда постоји само суд за читаву империју, о којему ће доцније бити речи.

Види се, да су прерогативе дома лордова, исто тако конвенционалне природе, као што су прерогативе британског краља. Познато је да све установе, које нам се представљају

као остаци конвенција имају тенденцију да временом нестану. Негда моћни дом лордова постаје после Аскитовог удара од 1911. год. све више немоћан. Ту његову немоћ потенцира неограничено право владе, да може по потреби стварати нове лордове. А та потреба указала би се увек, кад један прогресивни доњи дом хоће, да дому лордова наметне своју вољу непосредно, а не тек након две године.

Они, који верују да је дводомни систем гаранција мирног и рационалног развића у законодавству, старају се да на сваки начин одрже горњи дом. Присталица горњег дома има међу свим партијама, а мишљења партија су различита.

Погледе конзервативаца заступа лорд Биркенхед. 1925. г. он је предлагао да се број чланова редуцира на триста, од којих би њих 120 улазили у дом лордова као најистакнутија лица у јавној служби. Осталих 180 бирали би лордови између себе. Функције би остале исте, а лордови разуме се увек у сигурној већини над државницима и интелектуалцима.

Гледиште либералне партије заступао је Асквитов кабинет 1913. године, који је у доњем дому пропао са предлогом, пре него му је овај званично и поднесен. Асквит је хтео, да дом привилегисаних лордова претвори у Second Chamber, чији би сви чланови били бирати од народа. Радничка партија нема заједничког гледишта у питању горњег дома. Сиднеј Беб у име умерених социјалиста одбија Асквитов предлог о избору, јер поред доњег дома, који већ представља народну вољу, стварати још једно тело, које има исто право, да ту исту вољу представља на свој начин, значи остати уз најфаталнији недостатак дводомног система. Али Беб прима Second Chamber, од 100 чланова, које би пропорционално бирао доњи дом Chamber of Commons између истакнутих јавних радника или радница, који нису у његовој средини. Леј Смес изражава мишљење већине Labour Party. Он је као и сви конзервентни социјалисти против дводомног система, чији се рад, како нас пракса учи, већином састоји у кочењу социјалне динамике.

ДОЊИ ДОМ

Историја борбе између два дома показује, да је већином побеђивао доњи дом. Од краја XIII столећа, када се парламенат након огорчене борбе између привилегованих, поделио у два дома, па до Кромвелове епохе, између домова владао је релативан мир. Парламенат је као целина водио борбу противу апсолутизма краљева. За време од 11 година Кромвелове републике дом лордова није ни постојао. Реституција монархије опет га је отворила, али је од тада ривалитет између два дома постао изразитији. Тај је ривалитет јако потенциран током деветнаестог века, века либерализма.

И поред свих компромиса либерално друштво је у основу било увек противно да народ дели своје суверенство с неколико лордова, којима власт даје : не народна воља, већ њихово право рођења. Ако либерали нису успели да дом лордова замене једним сенатом, који би контролисао и по потреби успоравао радикализам доњег дома, они су ипак успели да доњем дому повере стварно право народне суверености. Данас, кад парламентарну борбу либерала преузимају грађани, доњи дом, искључиво доњи дом, држи у рукама судбину Велике Британије.

Што доњи дом у име народа одлучи, то најзад постаје државни закон, део обимне неписане конституције Британске империје. Лордови се могу опирати, али и противу њих, одлуке народних заступника постају закони. Краљ као што смо видели и не покушава од 1707. год. да утиче на одлуке сувереног доњег дома.

Данас доњи дом броји 615 посланика, бираних појединачно, у Лондону, изборним општинама и грофовијама. Од ових 492 бира Енглеска, 36 Велс, а 74 Шкотска. Ирска је бирала пре 1920. год. 105, а садашња Северна Ирска само 13 посланика. Међу ових 615, универзитети бирају 15 посланика.

Универзитетски посланици су британски спецификум. Сви они који су на једном, на пр. оксфордском универзитету добили дипломе једног бечлера, мастера или доктора (изузев почасне титуле) учествују у избору два посланика тог универзитета. Значи да сви држављани са универзитетским дипломама имају два права гласа.

Овај карактеристичан случај британског плуралног вотума није усамљен. И они, који у једном месту воде радњу или управљају какву професију, могу ту гласати чак и онда, кад своје гласачко право употребе у месту где стално бораве. Али ни они, као ни поседници универзитетских диплома, не могу своје гласачко право употребити више од два пута, па и ако воде више радњи у разним местима, или поседују више диплома од разних универзитета.

Изборни закон од 1918. год. је очувао ова два случаја плуралног вотума, премда је његова тенденција опште и једнако право гласа. Донесен против воље дома лордова, овај закон је број британских гласача од 8,357.000 повисио на 21,392.000. Право гласа добили су сви пунолетни мушкарци, који у месту бораве 6 месеци, обављају какав посао, или ту поседују земљу, или неко друго имање, с минималним годишњим приходом од 10 фуната стерлинга. Право гласа имају такође војници и морнари под заставом.

Исти закон дао је и женама право гласа, за које се деценијама жучно и устрајно борио британски женски покрет. Али док је за самоуправне изборе довољна пунолетност, за скупштинске изборе тражило се, да жена има 30 година. По-

ред овог потребно је било по овом закону да је уопслена или да поседује имање, које јој годишње даје 5 фуната прихода, или најзад, да је жена једног бирача. Закон од 1927. године збрисао је све разлике између полова, те је дајући женама иста изборна права, број британских гласача повисио за 5,400.000 гласова. Тако је на изборима од 1929. год. број женских гласова био за 1,510.000 већи од мушких. Не обзирајући се на извесне изузетке види се, да Вел. Британија ипак спада у земље с општим и једнаким правом гласа, јер гласачко право за доњи дом не поседују само банкротски, идиоти и лордови који учествују у горњем дому.

Код употребе бирачког права срећемо се опет с једним новим британским спецификумом. Гласачко право се не мора вршити лично. Сви они, који на дан гласања не могу бити на свом гласачком месту могу гласање обавити преко поште. За то постоје нарочити формулари (balotpaper) који се испуне и упуте гласачком месту. Отсутни су такође у праву, да одреде лице које ће за њих гласати, и којему за то дају специјално пуномоћство. Устонава посредног гласања је од особите важности за Велику Британију, јер су стотине хиљада њених трговаца, туриста, особито морнара и рибара, више на мору него на суву.

Лице које је народ изабрао за свог посланика мора на том положају устрајати, док му траје мандат. Док у другим државама сваки посланик може слободно дати оставку и бити замењен следећим са листе, или поновним гласањем, у Великој Британији право давања оставке у принципу не постоји за једног посланика. Али пошто у животу има случајева да или сами бирачи, или болест, или какав скандал онемогући посланику сваки рад, то је парламентарна пракса нашла један чудноват излаз.

Постојало је у средњем веку једно специјално чиновничко звање, које је дисквалификовало свако лице за место једног народног посланика. То је било звање шумара, који су од разбојника чували извесне краљеве шуме. Који би данас желео или морао да отступи, он тражи постављење за једног од тих средњевековних шумара. На месту ових краљевских шума исечених пре векова, данас се дижу красне виле и цветни тргови. Место разбојника, којих тамо нема већ неколико стотина година, по њима се крећу лимузини и играју голфи и тениси. Али и за средњевековне шуме и за разбојнике, енглески парламентаризам поседује још и данас чуваре у лицу разочараних посланика доњег дома.

Док влада дому лордова намеће свог члана: лорда канцелара за претседника, доњи дом је у сваком погледу стриктно аутономно тело. Време сесије је аутоматски одређено. Оно је једнако за оба дома. Разлика је у томе, што дом лордова ради само 4 дана недељно и то једва по један сат дневно, а

доњи дџм често заседава преко целе ноћи. Док у дому лордова многи чланови дођу само при отварању сесије, забележе своје место и више их нико ту не види, у доњем дому партијски „бичеви“ (whips) често бде над савесношћу посланика, како влада не би била изненађена или опозиција пропустила згодну прилику. До 1911. год. чланови парламента нису били награђени. (У Немачкој до 1906. а у Италији до 1912). После 1911. год. држава им плаћа по 400 фуната годишње.

Надежност разних комитета у доњем дому одређена је у пракси. Изнад свих уздиже се „комитет целе куће“. Између овог комитета и доњег дома разлика је само у томе, што у комитету председава његов претседник, и што правило: да један посланик о једном предмету може само једанпут узети реч, не важи за комитет. Ово неограничено право говора за комитет је врло важно, јер он детаљно студира пројекте и предлаже амандмане, те тим од гласања у доњем дому прави веште формалан акт. Кад овај комитет заврши свој рад, претседник доњег дома заузима своје место, и тим је самим комитет претворен у доњи дом.

Интересантна је и подела законских предлога у јавне (public bill), приватне предлоге посланика (private member's bill) и приватне предлоге (private bill). Прве подносе доњем или горњем дому (за финансије само доњем) један од министара или један од посланика, који то чине у споразуму с владом, а за опште добро. Сви предлози из прве групе односе се на народну целину. На њу се односе и предлози из друге групе, које подносе посланици у своје име. Предлози из треће групе, које подносе заинтересовани тичу се интереса појединаца, корпорација, или становника разних локалних самоуправних тела. Ту спадају сва питања о водоводима, приватним железницама, повластицама за поједина друштва и т. д.

Занимљива је процедура за приватне предлоге, јер ту један парламентарни комитет, за сваки предлог одређује једно нарочито тело од претседника и три незаинтересована члана. Пред овим телом се развије прави судски процес између подносиоца и противника предлога. А јасно је да сваки предлог удешаван према приватним, а не јавним интересима, мора наићи на читаве групе у друштву, које би често биле оштећене озаконјењем таквог предлога. Адвокатска борба и унакрсна питања, у толико су жешћи, у колико су ривалитети разних интереса већи. Одатле предлог са свим процесним белешкама иде у комитете, надлежне за остале законске предлоге.

Излишно би било набрајати све прерогативе доњег дома, јер су оне исте, које и код свих суверених законодавних тела. Сер Едуард Кок каже кратко, да је власт и законодавна

моћ британског парламента апсолутна. А власт и моћ као што смо видели у Великој Британији припада доњем дому, који искључиво заступа народну вољу. Изражај те народне воље није ограничен разним квалификованим већинама, које постоје у многим државама. Већина од једног гласа довољна је да најсудбоноснији закон буде донесен.

Али већина у доњем дому често може да значи огромну мањину у народу. Ова диспропорција може у Енглеској да буде већа, него било у којој другој држави. Њен је узрок застарели изборни систем. На пример у парламенту 1927. г. је било 412 конзервативних посланика, заступајући непуних 7,500.000 гласача, докле су радничких више од 5,500.000 гласача заступљени само са 142 посланика. Значи да конзервативну партију у овом случају један посланик стаје само 18.204, а радничку 36.408 гласова. Либерална партија као најслабија је још горе судбине, јер је њу у 1929. години један посланик стајао 100.000 гласова, а радничку само 27.000.

Радничка партија је некад захтевала изборну реформу, Али данас она је најенергичнији противник пропорционалног изборног система, који искључује овакве аномалије. Узрок лежи у томе што је радничка партија већ дозрела да мења улоге с конзервативном, и да на исти начин искористи недостатке изборног система Вел. Британије. То искоришћавање је почело на изборима из 1929. године, када је радничка партија благодарећи овом изборном систему добила 288 посланика, а конзервативна партија са скоро једнаким бројем гласова — једва 252 посланика.

Али док радничка и конзервативна странка теже да одрже данашњи изборни систем, либерална партија настоји да тај систем измени. Пошто радничка партија у борби с конзервативном често потребује помоћ либерала, то је она била принуђена да прими изборне измене либералне партије, чији је аутор Лојд Џорџ. Почетком фебруара 1931. године Доњи дом је на првом гласању примио либералну изборну реформу, која укида вишеструко гласање и универзитетске посланике. Алтернативно гласање је најглавније обележје ове реформе, а оно се састоји у томе, што сваки бирач означава при гласању два кандидата: првог за којег првенствено гласа, и другог којему његов глас припада за случај ако први кандидат не буде имао већину. Пројекат се сада налази пред Домом лордова, који је противан свакој реформи. Пошто пресудна реч ипак припада Доњем дому, то је сигурно да ће за 2 године овај пројекат постати закон, противно настојањима и конзервативаца и радничке левице.

Оваква изборна реформа највише користи доноси либералима, који ће изборним пактовима уклонити опасност да као најслабија енглеска странка постану жртва двопартијског система.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Највише штете реформе доноси данас најјачој радничкој партији. Један од њених вођа Мекстом каже да је партија победила благодарећи досадашњем изборном систему, и да се на власти само помоћу њега може одржати. Ако либерали данас из опортунистичких разлога стоје ближе радничкој партији, они су по својим идеалима далеко ближе конзервативцима. Тако је извесно да ће ова партија, која при доношењу реформе пактира са радничком, по публикацији закона стати уз раме конзервативне партије против сваког лабуристичког реформизма. Реформа ипак у средњовековну британску цитаделу уноси извесан талас демократије, коју је двопартијски систем вековима спуштао.

У овоме случају, реформа је само привремена мера, која не може да се одржи без подршке радничке партије. Једна од главних функција реформе је да се одржи стабилност државе и да се избегне хаос. Реформа је само привремена мера, која не може да се одржи без подршке радничке партије. Једна од главних функција реформе је да се одржи стабилност државе и да се избегне хаос. Реформа је само привремена мера, која не може да се одржи без подршке радничке партије. Једна од главних функција реформе је да се одржи стабилност државе и да се избегне хаос.

Будимир Плакаловић, судија трг. суда

О ПРЕЗЕНТАЦИЈИ МЕНИЦЕ НА ИСПЛАТУ

Акцептант вучене и трасант сопствене менице обавезни су да о року меничну суму исплате сопственику менице, не зато што су они, доиста, по неком правном основу то и дужни, већ зато што су меницу потписали. Правни основ њиховој обавези није потребан, и ако би га било он је правно без вредности. Акцептант вучене и трасант сопствене менице, дугују зато што су својим потписима на меници конституисали меничну обавезу, дакле, дугују на своје потписе. Када се тражи исплата, меница се мора показати, презентирати акцептанту вучене и трасанту сопствене менице, да би ови могли видети, да ли су, доиста, њихови потписи на меници, чија се исплата тражи, или не. Без презентације, они се никојим другим начином не би могли уверити да ли су потписи њихови или не, а за њихову обавезу постојање потписа је један од најбитнијих услова.

Даље, акцептант вучене и трасант сопствене менице обавезни су по своме потпису на меници, али коме лицу, они то незнају, нити могу знати. Меница, средством меничних преноса, иде из руку у руку, циркулише, мења сопственике, а главни дужник о томе не мора ништа да зна. Он само зна толико да дугује меничну суму и зна када му је рок да исту плати. Ако је сопственик менице, у даном случају, он то не зна, нити га се тиче. О року сопственик менице ће њега потражити, презентирати му меницу, и тражити исплату. Даље, због меничног саобраћаја у коме меница, од издања до исплате, средством меничних преноса, мења врло лако господаре и прелази из руке једног у руке другог, презентација менице на исплату је неопходна. Јер кад се меница од сопственика исте, не би морала презентирати главном дужнику на исплату, већ када би менични дужник морао тражити сопственика менице, као код обичне облигације, онда би са меничним саобраћајем, брзим и лаким, за увек било свршено.

Поред тога, меница је исправа своје засебне врсте. Она не сачињава, као друге исправе, само доказ о тражбини, већ она представља и саму тражбину. Нестанком менице, нестаје и саме тражбине. Меница сама са собом носи доказ о тражбини и саму тражбину. Отуда је логично да се исплата менице не може тражити, док се сама меница не презентира дужнику и у случају исплате, истоме преда. Код облигације траж-

бина се може исплатити, а облигација, као доказ о тој тражбини, не мора се од повериоца одузети. Место одузимања облигације може се узети потврда о исплати тражбине и то је све. Цесија тражбине, без нотификације дужнику, не вреди. А када се нотификација мора извршити, онда нема никакве опасности, да дужник и по други пут, због цесије, дуг исплати. Код менице је са свим други случај.

Подношење менице на исплату — презентација — предвиђено је у § 37. мен. зак., у коме се текстуелно каже: *Ималац треба да поднесе меницу на исплату и т. д.* Меница се, дакле, мора поднети на исплату, разуме се, ономе лицу, које је у истој означено као главни дужник. Јер од тога да ли ће главни дужник платити меницу, о року, или не, зависи обавеза осталих, посредних меничних обвезника. Код вучене менице, главни, непосредни дужник је акцептант, код сопствене менице, трасант, а код домицилиране менице, са ознаком домицилијата, домицилијат. Дакле, у овакој меници, ми имамо главног, непосредног дужника или платца, и ималац менице мора њему прво да поднесе меницу, на исплату. Ако главни дужник меничну суму не плати, онда ће ималац менице изискивати протест због неисплате (§ 43 м. з.) и, када то учини, онда је обавеза посредних дужника добила потпуну снагу. Говорећи о овоме ми мислимо на са свим редаван случај, не узимајући у обзир случајеве у којима ималац може тражити наплату од посредних дужника, вршити регрес, и без подношења менице на исплату и без подизања протеста због неисплате, а који су случајеви, као изузетци, предвиђени у т. 1, 2, 3 § 42. м. зак.

По нашем меничном закону (§ 45), може се напоменом „без протеста“ или којим сличним изразом, ималац менице ослободити дужности подизања протеста због неисплате, који је посао гломазан, формалистички и скопчан са губитком времена и трошковима. Ова институција првих дана ступања на снагу меничног закона, била је примењена скоро на свима меницама. Убрзо је се увидело да она не значи много, да не кажемо ништа. Као што се у § 45. м. зак. изрично каже, ова напомена „без протеста“, не разрешава имаоца од дужности да меницу поднесе у прописаним роковима, на исплату. Ако меница „без протеста“, не буде била поднета о року на исплату, ако, дакле, није презентирана главном дужнику, по § 52. м. зак., ималац губи право регреса, према регресним дужницима. Овде се поставља питање ко треба да докаже, да је меница „без протеста“ подношена о року на исплату? Ово је питање од великог значаја и од његовог решења зависи, да ли ће цела институција ослобођавања имаоца менице од подизања протеста, бити узалудна или не. Закон о томе ћути. У § 45. м. з. текстуелно се каже ово : „Да рокови ису

одржани, треба да докаже онај, који се на то позива против имаоца.” Дакле јасно, је, према оваквом тексту, да сваки онај који не пориче само подношење менице на исплату, већ спори и пориче само рок тога подношења, дужан је да докаже „да рокови нису одржани.”

Када се подношење менице на исплату признаје, када се исто не пориче, већ се само спори благовременост тога и таквог подношења, онда је закон прецизно одредио да ту неблагодарност, неодржање рокова за подношење, доказује онај који то оспорава. Али, шта ће бити када се оспорава сам факат подношења менице на исплату, као такав. Оспорити, у основу, само подношење менице на исплату, и оспорити само благовременост тога подношења, то су, по нашем схватању, две различите ствари. То је исто као оспорити да је неко, у опште изјавио једно правно средство, и оспорити благовременост истог. Када је у питању други случај, то јест, када се пориче само чињеница „да рокови нису одржани”, закон је одредио на кога пада терет доказивања. А када је у питању први случај, то јест, када се оспорава сам факат подношења менице на исплату, закон не говори на кога пада терет доказивања. Зато у овом случају, терет доказивања, да је меница поднета на исплату, треба, по општим правилима процесуалног права, да падне на онога који тврди да је меница подношена, дакле, на имаоца менице. Узети обрнуто, то би значило ставити онога који чињеницу подношења менице оспорава, у такву ситуацију, да утврђује да нешто није учињено, дакле, да утврђује један негативан факат, што је немогуће.

Када, доследно, нашем схватању узмемо, да ималац мора доказивати чињеницу подношења менице на исплату — презентацију —, када се ова спори, онда је доиста цела институција ослобођавања протеста, постала излишна. Јер на крају, којим ће доказом ималац утврдити, да је меницу подносио на исплату, ако протест због неисплате није подигао у законској форми? Зато је препоручљиво да ималац код меница „без протеста”, па и ако, о своме трошку, подигне протест због неисплате и тиме дође до једног сигурног доказа о подношењу менице на исплату, ако би ово било оспорено. Менице „без протеста”, у саобраћају све ређе и ређе се јављају и изгледа да ће се постепено, као непрактичне — потпуно изгубити. Такве менице Народне Банке не прима у есконт, што је по нашем мишљењу, потпуно правилно. А кад тако ради Народна Банка, по свему је сигурно, да ће тако радити и остали новчани заводи, у нашој земљи.

У почетку нашег излагања ми смо видели колико је презентација менице на исплату својствена самој меници, да се меница, у правом смислу речи, без презентације не може ни

замислити. Презентација на исплату није ништа друго, до једна техничка радња, којом се чини то, да главни дужник; платац, дође у физички додир са меницом, види свој потпис и види да ли је меница по форми меница. Меница, од како је исту главни дужник потписао, отишла је из његових руку, оптицала из руку у руку, да он, у правом смислу не зна коме дугује, те је ималац менице дужан да му меницу презентира, да му је овај исплати, ако се увери да је ималац менице, прави сопственик исте. Па, када се све ово има у виду, онда је питање, да ли се ималац може ослободити дужности презентације менице на исплату, толико депласирано, да о њему, скоро, не вреди ни говорити.

Др. М. Стражински,¹⁾ мисли, да се презентација може отпустити. И још даље тврди да се презентација може отпустити на меници, и изван менице, писмено или усмено. А ко може ово отпуштање извршити, и каква је онда природа менице, са отпуштеном презентацијом, о томе не говори ништа!

Др. Драгутин Јанковић²⁾ мисли да се презентација може отпустити, клаузулом „без презентације“. Само у том случају настала би измена саме природе меничне обавезе, она би постала доношљива — portable. Ово мишљење је једино тачно. Али, када клаузула „без презентације“ има за дејство измену природе меничне обавезе, у толикој мери, да меница постаје обична облигација, онда то отпуштање презентације, не може бити разматрано у меничном праву, пошто са овим нема везе. А да отпуштање презентације мења природу саме менице, као такве, најбоље се види из следећег :

Да би једна исправна била меница, потребно је да она са држи извесне елементе, одређене у закону, који су битни за појам менице. Ти елементи, сваки за себе, и сви заједно, имају пуно свога смисла и оправдања. Они нису никакав ћеф и формалност, али чине, то, да је меница формална исправа у најстрожијем смислу.

Поред осталих састојака, битних за постојање менице, вучена — меница мора имати и „безуслован упут да се плати одређена сума новаца“ и „име онога који треба да плати“, (т. 2 и 3 § 1 м. з.); а сопствена меница мора имати „безусловно обећање да ће одређена свота новаца бити плаћена“, (т. 2 § 103 м. з.). Да ли је меница била поднета на исплату или не, та чињеница има утицаја само на обавезу регресних дужника. Истоветно као и код протеста због неисплате. Ако регресни дужници отпусте презентацију, клаузулом „без презентације“ онда је тиме битни састојак менице, који се код вучене менице састоји у „безусловном упуту“ трасанту, да меницу плати; а код сопствене менице у „безусловном обе-

¹⁾ Тумач закона мјеници стр. 20.

²⁾ Коментар меничног закона и закона о чеку стр. 61.

ћању” трасантовом да ће меницу платити (разуме се кад и једном и другом меница буде презентирана); — потпуно октроисан, и тај састојак би се на меници налазио само форме ради, а без икаквог смисла и значаја.

Дакле када се на једној те истој меници налази клаузула „без презентације” и битни састојци менице који се састоје у „безусловном упуту” и „безусловном обећању”, да ће меница бити плаћена, онда има отпасти једно или друго. Једно поред другог немогућно је да остане, јер „без презентације” значи да се меница не мора подносити главним дужницима на исплату, и онда „безусловни упут” и „безусловно обећање” немају икаквог дејства, те значи да су на меници само ради неке параде и форме. Битни састојци менице, ни у ком случају не могу се жртвовати, те остаје да исправа, на којој се налази и клаузула „без презентације”, није меница, јер се њоме врећају битни састојци менице, а тиме и сама природа менице, као такве.

Из свега изилази да је подношење менице на исплату главном дужнику, презентација, толико везана за саму природу менице и њен оптицај, да се од ове никада, и ни у ком случају, одвојити не може.

Рад. М. Јелић, адв.

ДА ЛИ ТРЕБА УВЕСТИ СИГНАТУРУ?

На територији Београдског апелационог суда има врло много пискарача, а нарочито у унутрашњости. Има пискарача, који се баве искључиво овим послом, јер им је овај посао прилично уносан, а много их је већи број, којима је ово споредно занимање.

У сваком селу има бар по један дрвеница, који на свој начин адвоцира: даје савете, пише молбе, жалбе, тужбе, приводи своје „клијенте“ капетану, интервенише итд. итд. Наравно не треба мислити, да се ово ради бесплатно и из сажаљења. Не. Пискарачи своје услуге често пута наплаћују боље, него и правни адвокати.

Много је ових пискарача. Ова врста занимања омиљен је досао општинских ћата и претседника. Није редак случај, да послове код власти свршавају паланачке кафеџије, и дућаниџије, вајдица је зарадити коју пару, ма на који начин. Готово сви пензионери по паланкама адвоцирају, јер све то доноси користи. Ако не у новцу, а оно у натури.

Колико је обиман посао ових пискарача показале ова моја анкета. Узгредно расматрајући акта бележио сам колико је аката поднето и то од стране адвоката, колико су поднела приватна лица, колико је суд узео на протокол, а колико су поднели пискарачи. Утврдио сам ове нимало утешне бројеве. Расмотрио сам свега 287 разних аката или како се то зове поднесака. Од овог броја из адвокатске канцеларије изашло је 29 комада; лично су странке поднеле (написале и потписале) 12 ком., суд је узео на протокол 86 изјава, а остатак у 160 комада поднели су дрвени адвокати.

Као што се види од овлашћених поднето је свега 127 аката, док је од пискарача поднето 160, дакле више од пола. Свакако да је ово жалосно.

Пискарачи своја акта сами пишу и потписују странке или само пишу, а странке потписују или издиктирају, а интересовано лице пише и потпише. Ово последње раде пискарачи-пензионери.

Дакле, из предњег се види, да је пискарање веома укорењено и узело великих размера.

Сумње нема, да ово худи угледу и адвоката и правосуђа, а поред тога наноси адвокатима и странкама — заинтересованим лицима велике материјалне штете. Ово последње нарочито подвлачим.

Ми данас видимо и знамо, да се за сваки посао тражи нека спрема, нека квалификација. Сваки посао је на неки начин заштићен и не може га обављати онај, ко се за исти није спремао. Ни најобичнији занат се не може радити, док се не положи прописани испити, а ови се пак не могу полагасти без потребног шегртовања. Према овоме откуда сад да адвокатске послове може обављати ко год хоће? Какав је ауторитет адвокатског реда, кад његову функцију могу обављати разни пискарачи, болничари, пандури, сеоске ћате и овим слични? Какав је ауторитет, какво је субјективно осећање једног адвоката на пр. у овој ситуацији: пискарач је написао тужбу и однео, да преда, то исто учинио је и адвокат (разуме се како је ко знао) па су се сада наша двојица „колега“ пред пријавником, да сврше посао. Често пута адвокат мора да чека док се колега пискарач објасни са пријавником, или адвокат оде да расмотри акта неке масе и ту затекне неког пискарача где расматра баш ту исту масу. И наравно, обичај је да се причека на ред.

Е, па зар се човек неће у оваквим сличним случајевима запитати: зашто је школа, зашто сам велики део живота провео у школи, због чега се полагају они силни испити? Чему то све служи кад се може и без тога?

За овим зар то није убијање угледа правосуђу и малтретирање судија, кад су принуђени, да расматрају и решавају све оно што им се поднесе често пута без икаква смисла и логике, да око овога губе време на штету осталог посла. Мислим, да није нужно за ово наводити примере.

Данас је свачији материјални интерес заштићен. Нико не може трговати ко није трговац и није порез платио. Радници су такође заштићени законом. Откуда сад то да адвокату може конкурисати ко год хоће?

Није редак случај нарочито у унутрашњости, да дође адвокату парничар и каже како хоће да води спор, па онда обаспе разним питањима, просто човека угњави. Када се обавести о оном о чему је хтео, онда реда ради запита шта би то коштало, колико му се свега тражи за вођење спора? Ма колико да му се каже он ће увек окренути леђа. Каже како ће му то тај и тај написати за банку и стварно то тако и бива. Нађе свог ћату и каже му шта вели адвокат и ћата то некако скрпи, па ваљало или не.

Али много је чешћи случај, да се странке оштете, није ретка ствар, да се праведне ствари упропасте. О штетном утицају ових пискарача могло би се говорити много и много. Има доста примера, а у осталом о овом је сваки адвокат обавештен.

Из свег до сад изложеног, а у интересу и адвокатског реда и правосуђа и странака следује закључак: *пискарање и адвоцирање од стране неквалификованих и необлшћених лица треба апсолутно забранити и законом онемогућити.*

Истина постоји и сада § 120. закона о адвокатима. Али овим ово питање није решено, мада је квалификовано као кривично дело. По § 120., да би се за пискарање могла изрећи казна тражи се, да је „уз награду“; није ваљда нико луд да призна или пред сведоцима, да прими награду, кад зна да ће бити кажњен. Даље се тражи да је то у „виду заната“. Ово је још апстрактније. Шта је критеријум за „у виду заната“? Као што се види тешко је и немогуће применити § 120., нити се њиме постиже оно што се жели.

Јасно је дакле да се пискарање може једино искоренити на тај начин, ако се уведе *сигнатура* т. ј. да свака преставка, коју приватна лица подносе властима има на себи печат и потпис адвоката из чије канцеларије излази, или пак да странке своје изјаве дају код суда на протокол. Ово последње требало би дозволити када је интересована странка сиромашна, јер је незгодно да држава плаћа чиновнике да свршавају приватне послове.

Ово је потребно увести што пре, јер је са више страна корисно, као што је напред изложено. Сигурно је да ће се у том случају смањити и убрзати рад код судова и других власти. Ниједан адвокат неће под својим печатом и потписом подносити какве бесмислене и неосноване тужбе.

Могло би се рећи, да би споровање увођењем сигнатуре било скупље. Али то не стоји. Посао би се брже и сигурније отпављао, па с тим и јефтиније.

Што се тиче адвокатске награде за то већ постоји тарифа и принцип уговарања, те са ове стране не би било никакве тешкоће. У осталом тарифа се може и изменити, ако не одговара приликама.

Завршујући овај чланак моје је скромно мишљење, да би веома било корисно изменити § 120., који би гласио:

„§ 120. — Све тужбе, жалбе, молбе и остале преставке, које приватна лица подносе судовима, управним и другим јавним властима, морају бити потписане од стране адвоката и на исте се мора ставити адвокатов печат. Поднесак, који није на овај начин сигниран судови не могу примити, а ако је стигао поштом вратиће се са објашњењем зашто није примљен.

Орган власти, који противно поступи казниће се дисциплински.“

Ђ. Остојић, судија

НЕКЕ ЗАМЕРКЕ НА НОВИ ЗАКОН О ИЗДАВАЊУ ТАПИЈА

Закон о издавању тапија на подручју апелационих судова у Београду и Скопљу и Великог Суда у Подгорици од 14. децембра 1929. године није био дугог века. Његова обавезна снага трајала је од 7. марта 1930. до 18. јула 1931. године, када се почео примењивати нови истоимени закон од 30. маја 1931. године.

С формалног гледишта сасвим нов, овај закон у ствари садржи само измене и допуне ранијег закона. Главни принципи на којима је почивао ранији закон остали су исти, а поступак је негде упрошћен или проширен, како се показало потребно према стеченом искуству у примени ранијег закона.

Но, како је по среди нов закон којим су укинуте све одредбе ранијег закона и правилника за његово извршење, то су се одмах у почетку примене новог закона истакла извесна питања, која по својој природи треба да буду регулисана у прелазним наређењима.

Сем тога, у колико закон о издавању тапија налази примену на територији општине Града Београда, због чијег развића је донет и специјалан закон о проширењу атара на рачун суседних сеоских општина од 12 - X - 1929. г. јављају се у пракси извесне правне и фактичке сметње, које би требало такође што пре отклонити, како би се избегло неједнако тумачење и постигло брзо поступање, које се и желело новим законом о тапијама.

И у тој тежњи, не улазећи у критичку оцену осталих одредаба новог закона, овде ће се само изнети неколико моментата, који могу бити од интереса за што брже и правилније решење истакнутих питања.

Прво питање је актуелно и односи се на одредмбу § 39 новог закона о издавању тапија.

Истина, у поменутом законском пропису предвиђено је, да ће за даљи рад на тапијама које се код суда затекну важити прописи новог закона. Али баш та одредба закона у пракси ствара пометњу и питање, како ће се даље поступати са оним предметима, који су се нашли у разним фазама поступка како код среских односно првостепених, тако и код општинских судова. Ако се § 39 закона о издавању тапија

схвати стриктно, онда би изашло, да досадашњи рад има сву своју вредност, али да се све даље радње имају обавити по новом закону. Међутим у пракси често није могућно на досадашњи поступак обовљен по ранијим законима наставити поступак по новом закону због извесних одредаба које су применљиве само онда, ако је и први део поступка обављен по том закону.

Ради бољег разумевања биће потребно навести примере, где се поставља питање, да ли је могућно и у колико наставити даљи рад по новом закону. Узмимо прво предмете који су се затекли код среског односно првостепеног суда.

Тако, ако је предмет убаштињења среском суду достављен после 18. јула 1931. године, када је нови закон добио обавезну снагу, а цео ранији поступак је био обављен по старом закону, онда је питање: да ли се сме изоставити оглашавање, које је предвидео § 11 старог закона, па тапију потврдити с обзиром на одредбе новог закона који оглашавање код суда не предвиђа? Ако би се тако поступило, онда би интересовано лице, које је по § 12. старог закона имао право на приговоре, било лишено тога права, које је управо стечено по ранијем закону. Такво решење очигледно не би стојало у сагласности са принципом, по коме каснији закони не треба да тангирају у стечена права.

Или је по среди случај, где је оглашавање код суда већ било извршено и постоји приговор против потврде тапије. Ако је тај приговор оправдан, онда се по § 12. старог закона на парницу упућује увек молилац — баштиник и то у року који му суд остави, а који може бити дужи од осам дана, док по § 17 новог закона суд оцењује ко је слабији у праву, па онда тога упућује на парницу, но с тим, да рок не може бити ни већи ни мањи од осам дана. По коме закону треба сада оценити такве приговоре?

Да наведемо трећи случај. Молилац који има тапију извршио је пренос једног дела тога имања и поднео је сходно чл. 28 правилника за извршења старог закона све потребне допунске податке, али потврда преноса није уследила пре 18. јула тек. год. услед тога, што је требало да поднесе још и извесне друге доказе. И сада, када су накондано, после ступања на снагу новог закона, испуњени сви услови за потврду таквог преноса, настаје питање, да ли тај делимичан пренос може да се потврди по одредбама старог закона или треба применити § 21. новог закона? Ако се стане на гледиште да се има применити нови закон, онда у случају делимичних преноса парцеле не остаје друго, него странке одбити од тражења и упутити их да се са тражењем обратe општинском суду, пошто се у таквом случају има поступити по целокупном поступку новог закона. Такво поступање пак не изгледа довољно оправдано, а ни целисходно, да странке, које су го-

тово формирале једно право по ранијем закону, морају отпочињати и подносити доказе изнова само зато, што је пре судске потврде једног њиховог правног посла добио обавезну снагу нови закон, који предвиђа други начин и услове за потврду тог правног посла.

Тако стоји са питањем по оним предметима који су се затекли код суда. Али поред тих несвршених послова, постоји велики број других, иако има несвршених предмета, који су се затекли на раду код општинских судова или пак код полицијске власти, која је по старом закону оверовала истинитост потписа и печата општинског суда. И ту се јавља неколико случајева, где би решење могло бити различито:

По ранијем закону био је започет поступак, али није састављена тапија. Или је на основу § 14. у вези § 16. ал. 2. ранијег закона о тапијама молилац је одбијен од тражења, па суд поступа по примедбама вишег суда и општинском суду препоручује, да молиоцу изда тапију. Или је пак по среди случај, где је тапија састављена и оглашена те би је требало слати полицијској власти ради овере печата и потписа општинског суда.

Како треба поступити у тим случајевима који се у пракси јављају.

У првом случају било би целисходно, да се рад настави по новом закону, али се томе противи наређење § 39 закона о тапијама.

У другом случају такође би било не само целисходно, већ и на закону више основано такво поступање, које би текло по новом закону јер се по наведеном законском пропису — § 39. овакав предмет може сматрати као предмет који се затекао код суда.

Што се тиче трећег случаја, ту се може поћи од становишта, које је законодавца определило да тај захтев у погледу овере печата и потписа испусти. И онда се показује као излишно спровођење предмета преко полицијске власти ма да је поступак поведен по ранијем закону. Али како се по § 39. поступак има наставити по новом закону само кад се предмет нашао код првостепеног односно средњег суд, онда се доследно томе, цео поступак до суда има наставити по ранијем закону и акта слати полицијској власти, која, узгред да напоменемо, такве случајеве доставља без овере, позивајући се на одредбе новог закона. Према овоме судији се намеће: или прво решење које је целисходно али неправилно, или пак друго, које је законито али потпуно излишно.

Из ових неколико правних ситуација, односно фаза поступака у којима се може наћи један несвршени предмет, да се уочи на какве тешкоће у пракси наилази примена ове

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

одредбе новог закона о издавању тапија. Истина, та је одредба привременог значаја, али баш зато је у почетку примене новог закона од највеће важности. Што боље и детаљније објашњење, евентуално и сама измена ове одредбе истиче се као потребна мера, да се избегне застој и одуговлачење при раду на овим предметима, који су се затекли не свршени на дан када је нови закон добио обавезну снагу.

Друго питање је, као што је већ наглашено, више локалног карактера, али зато ипак од важности. Тиче се: катастра општине Града Београда и специјалног устројства општинске управе кад је у питању поступање по закону о издавању тапија.

У § 1. тач. 2. зак. о издавању тапија предвиђено је, да се уз молбу може приложити копија катастарског плана. Али ту је нарочито наглашено, да тај план мора бити израђен по одредбама закона о катастру земљишта од 19. децембра 1928. год. Међутим општина Града Београда има свој, самоуправни катастар и обична је појава, да се у тапијама учртава копија тога плана, који су израдили њени органи. Због тога истаје питање, да ли срески судови, којима се шаљу на потврду такве тапије, имају ослоња у закону, да такав план узимају као исправан, на име, као план израђен по закону о катастру од 18. децембра 1928. год? И доследно томе, да ли општински суд у тим случајевима где постоји скица плана може одржавати рочиште у судници или пак треба да се одреди увиђај на лице места, као што предвиђа ал. 2. § 4. зак. о издавању тапија за случај када нема катастарског плана. Јер у случају када постоји неисправан план треба поступати као да тог плана и нема. Закон треће не предвиђа.

Сем истакнутог питања, кад је реч о општини Града Београда јавља се још једна тешкоћа за брзи рад на издавању тапија. По § 5. став 2. зак. о издавању тапија тражи се на име, да на увиђај изађе један члан општинског суда са писаром и геометром, где он постоји. Примењена на реон општине Града Београда та одредба може имати својих незгода. Јер чланови општинског суда, као виши функционери у једној великој општини, заузети су са доста других важних послова; а и самих убаштињења биће толико много, да нема изгледа, да ће се моћи придржавати рокова који су у закону о тапијама предвиђени под претњом казни за неиспуњење дужности.

Ова питања која се тичу општине београдске није био регулисао ни ранији закон. Али зато се у пракси створио био један поступак, који са гледишта стриктног тумачења закона тешко да би се могао оправдати. Увиђај је, по тој пракси, вршио често само геометар, који је једно техничко лице; а

копије плана, које је уписивало на тапије техничко одељење општине београдске узимане су за правовањане као да су издате од државне власти по закону о катастру од 19. дец. 1929. год.

Желети је због тога, да што пре дође једно обавезно тумачење, евентуално и допуна закона. Јер судска пракса претпоставља више времена, а уз то је често и неједнака.

19. августа 1931. г.
у Београду.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

Боривоје Д. Петровић
— докторанд права —

Техничка полиција (la police scientifique ou technique) и њена улога при утврђивању кривичних дела и идентификацији криваца — рецидивиста

Свака наука има своје помоћне науке. Тако и наука Кривичног права у ширем смислу има своје помоћне науке као суд. медицину, психијатрију, психологију, филозофију права итд. а нарочиту улогу међу овим игра тзв. Техничка полиција (la police technique ou scientifique) или Научна полиција. Дакле Техничка полиција као помоћна наука крив. права — има значајну улогу нарочито код идентификације криваца рецидивиста, но о томе ће бити речи. Овде можемо само то споменути да је то наука новијег датума.

Научна или техничка полиција спада у помоћну науку кривичног права — и то његовог формалног дела. Она има задатак да констатује трагове извршеног кривичног дела као и да врши идентификацију криваца — рецидивиста. Те радње Техничке полиције спадају у радње које се обављају у Крив. суд. поступку и то у стадијуму извиђаја и истраге. Крајња консеквенца рада Техн. полиције је прибављање доказа о извршеном крив. делу, као и прикупљање доказа — индиција — који терете извесно лице као извршиоца каквог крив. дела. Овај рад Техничке полиције, као помоћног органа у предходном стадијуму кривичног поступка, је од огромног значаја за оне земље у којима се може отворити кривично поступање у при постојању најмање индиције против извесним осумњичењима. (§ 97. К. с. п.).

Дакле, као што се види, улога Техничке полиције је у главном у прикупљању доказа; те је с тога од значаја видети за које доказе зна Крив. суд. поступак. Њему су познати више доказних средстава, којима се утврђује како постојање кривичног дела — тако и извршиоца истог. Тако у науци су позната следећа доказна средства: 1) увиђај, 2) признање осумњиченика, 3) сведоџба сведока, 4) исправе, 5) вештачко мишљење, и 6) саставни доказ — путем индиција. Но овај последњи систем налази се само у неким старим Крив. суд. поступцима базираним на тзв. теорији законских доказа на супрот теорији слободног судијског уверења — l'intime con-

viction et les preuves legales — (тако стари срп. крив. суд. пост. — §§ 336. и 339.).

Међутим сва наведена доказна средства немају апсолутну доказну снагу, колебљива су, јер се не заснивају на аутентичним документима — изворима. Међутим са појавом техн. полиције настаје читава револуција у науци о доказима, а нарочито треба нагласити њене две гране — антропометрија и дактилоскопија. Доказе које прибавља Тех. полиција су докази базирани на реалним чињеницама и подкрепљени фактима аутентичне природе.

Докази познати у науцу Крив. суд. поступка могли су се побијати, дакле били су, а и дунас по модерним крив. суд. поступ. увек се могу побијати, јер су ови поступци одбацили теорију законских доказа и усвојили теорију слободног судијског уверења, — дакле они су *presumptiae iuris tantum*. Насупрот докази прибављени од стране Техничке полиције чине доказе апсолутне необориве — *presumptiae iuris et de iure*. Тако рецимо признање може бити симулирано, те није никакав доказ (те и наш к. с. п. њега не сматра као доказ — § 254. к. с. п.); сведоџба сведока лажна, заснована на халуцинацијама, дата од лица са слабом меморијом, дакле без икакве правне важности — али са формалне стране пуноважна. Исто тако индиције могу бити сумњиве, базиране на нетачним подацима. На супрот отисци прстију, вештачење рукописа — које прибавља Техничка полиција — имају апсолутну тачност, што ћемо ниже видети.

Као што се види из реченог Техничка полиција својом појавом пољуљала је темеље старе зграде доказа и поставила нове темеље за изградњу нове доказне системе

Како долази до доказа и којим методом прибавља ове Техничка полиција? То су питања која ћемо покушати ниже да објаснимо.

Од своје појаве Техничка полиција се бави двама научним гранама: Антропометријом и Дактилоскопијом, те је стога од интереса видети рад и напредак ових научних грана.

а) *Антропометрија*, као научна грана коју обрађује онда којом се бави Техн. полиција, бави се мерењем кривца. Она узима мере појединих делова организма и путем истих врши идентификацију кривца. Ова научна грана била је те судбине — да, док се још није довољно формирала као наука, буде напуштена како од практичара — тако и од теоретичара. Напуштању ове научне гране узрок је њена метода рада и истраживање. Наиме она је почивала на несигурним основима. Мере узимане од појединих делова организма и стављене поред фотографије кривца — нису биле апсолутни доказ о идентитету кривца, те су се јављале разне мере истог лица. Томе је узрок развој, променљивост организма.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

Међу творце антропологије долазе чувени и познати француски научњак *Bertillon*, који је увео тзв. фотографску антропологију, колориметрију и особене знаке, крајем прошлог века, док је истина мало раније париска полиција вршила мерење криваца и обављала идентификацију — истина на врло примитиван начин. Пре *Bertillon*-а у ранијим вековима није се знало за антропологију, па чак за њу нису знали ни Грци ни Римљани и ако је њихово право од раних почека било на високом ступњу развића. На против, стари народи су знали за дактилоскопију, истина рудиментарно. Стога и јесре значајан рад *Bertillon*-ов, који је засновао свој начин идентификације криваца на бази сличном путем фотографисања криваца, (*la photographie parlante*) и мерења криваца, а које је податке стављао поред фотографије. Тамо је узимана мера свију делова тела и подаци су доцније при поновном мерењу служили за идентификацију криваца — рецидивиста. Фотографија је узимана у три форме: из профила, с лица и комбинације ових двеју форми. Међутим овај начин идентификације криваца убрзо се показао као нетачан, као што смо горе напоменули, пошто се при вршењу идентификације наилазило на особе са два лика сасвим различита. Сем тога и само мерење криваца није било, а и није могло бити тачно. Јер како метарске мере тако и човечији организам нису константни, варирају према спољним приликама. Све то води нетачној констатацији фактичког стања. Сем тога антропологија је неупотребљива код жена и малолетника, јер код првих она није дефинитивна, а код других је немогуће извршити тачно мерење услед развоја организма. Противници антропологије наводе као аргумент против ове и то, што веле: да је она сувише компликована и скупа, док је, веле ови, дактилоскопија и јефтинија и у извођењу без икаквих тешкоћа, може је мање обавити сваки орган јавног поретка, без нарочите теориске и стручне спреме.

Са свих тих разлога данас је у већини земаља, сем Француске, у којој се поред дактилоскопије практикује и антропологија, а то се чини, како ми сматрамо више из пијетета према великом научнику француске расе — *Bertillon*-у, а не из практичних разлога, напуштена идентификације заснована на антропологији и усвојена дактилоскопија засноване у главном на изучавању отисака прстију. Исти је случај, узгред да напоменемо и са нашим Институтом Техн. Полиције, тј. и он је усвојио дактилоскопију.

Сматрамо да је оволико довољно о антропологији, која данас, може се рећи, спада више историји него практичним циљевима, те се у њену техничку спрему нећемо ни упуштати.

б) Дактилоскопија.

О дактилоскопији, као помоћној грани која се бави Техничка полиција, постоји огромна литература, готово на свима језицима, а нарочито у Немачкој, Француској и Швајцарској. Тако у Немачкој правој књижевност имамо, између осталих дела, и исцрпно и пуно података дело: *Dr. Robert Heindl-a — System und Praxis der Daktiloskopie und Sonstigen thechnischen methoden der Kriminalpolizei — dritte Auflage — Berlin 1927.* У овом делу писац износи како историју дактилоскопије, почев од њених првих зачетака па до данашњих дана, тако детаљно изучава разне методе дактилоскопског истраживања са јаком научном ерудицијом. То се може видети и по цитираној литератури, коју писац обилно наводи. (цитирано је 950 разних дела и расправа.) Дакле, по овоме се може видети и то да је дактилоскопија једна наука која је од великог интереса по правно развиће и изналажење методе у борби против криваца — рецидивиста. Овде можемо напоменути и рад проф. *Reiss-a* који је творац школе дактилоскопије у Лозани, као и францускога научника, из ове материје, *Dr. E. Louerd-a* директора Лионске Техн. полиције, који је веома познат са својим радовима на овом пољу.

Дактилоскопија се може дефинисати као: наука која има за циљ (задатак) да путем идентификације трагова кривичног дела и кривца, констатује извршење кривичног дела и извршиоца истог.

Дактилоскопија, пак, у ужем смислу, значи, што се види и из етимологије термина, идентификацију отисака прстију — криваца рецидивиста. Према *Reiss-у* дактилоскопија се може дефинисати као наука која има за предмет рада: „узимање пипиларних цртежа са свију прстију и класирање истих према њиховом општем облику“. Ми ћемо се овде бавити питањем дактилоскопије у ширем смислу.

Пре него што пређемо на сам предмет којим се бави дактилоскопија, баци ћемо један поглед на њену историску страну.

Дактилоскопија, као начин истраживања — идентификовање, није новог датума, када као наука спада у науке новијег датума. Дактилоскопију у неком примитивном облику срећемо још код старих народа специјално код Кинеза у VII. и VIII. веку. Истина Кинези је нису употребљавали у циљу у коме се оне данас употребљава, већ су је они употребљавали као доказ о постојању грађанске обавезе. Наиме код склапања брака супрузи су сачињавали тзв. брачне уговоре и том приликом сваки је супруг стављао отисак прста (палца) на уговору, без обзира да ли је био писмен или не. Тај отисак је служио за идентификацију при извршењу уговора.

(Случај данас са неписменим људима који стављају отисак прста на свој исказ пред влашћу — ради доцније идентификације). Поред Кинеза за дактилоскопију су знали и Римљани, ма да истина, немамо о томе директних података, али можемо закључити по степену културе и напретку правних института код овог народа. У средњем веку дактилоскопија је практикована, али у врло уском обиму. Међутим у Новом веку, веку многих проналазака и развићу културе, дактилоскопија је учинила значајан напредак. Тек у Новом веку се оснивају чувени институти за дактилоскопију као што су у Дрезди, Берлину, Паризу, Женеви, Лиону и Лондону. Тек у Новом веку се јављају чувени научници на овом пољу делатности као што су: *Lacassagne* са својом медецинско-правном школом, *Hanss Gross, Reiss, Galton, Locard Vouchetich* и др.

Дактилоскопија у ширем смислу изучава и то:

1) *Отиске прстију*: (*Les empreintes digitales*). Техничка полиција узима отиске прстију било од ухваћених криваца-осумњиченика, било са места где је извршен какав злочин или са објекта који су долазили у додир са извршиоцем кривичног дела. Да би се могли узети отисци са објекта, путем фотографисања, објекти се послупу извесним прашком, који има ту особину, да јасно оцрта отиске прстију извршиоца крив. дела. Тако открити они се фотографишу. На тај начин се има једна индиција против извесног лица. Кад се ухвати какво осумњичено лице — узимају се од њега отисци прстију и врши се идентификација са фишеом који је узет са објекта злочина. Подударењем отиска утврђена је идентичност извршиоца крив. дела.

Овде се поставља једно важно питање, наиме може ли бити извршено кривично дело, а да нема трагова прстију? На ово питање изгледа да су дали одговор сами извршиоци кривичних дела. Наиме, појавила се је гумена рукавица на рукама извршиоца кривичних дела. Испитивањем у лабораторијумима дошло се је до закључка, да је тешко констатовати отиске прстију при употреби гумене рукавице. Насупрот овој констатацији *Louard* вршећи испитивања у лабораторијуму Лионске Техн. полиције, дошао је до супротног закључка. Но употреба рукавице је ређи случај, што се види из навода *Louard*-овог — тако да од 6.000 случајева било је 50 са употребом рукавице, што сразмерно не чини велики број.

Међутим није реч о броју случајева са употребом рукавице, већ је овде питање начина на коме почива систем идентификације путем отисака прстију, пошто кад се пољуља база на којој почива један систем научне природе, пада и сам систем. Тако, примера ради можемо учинити једну диверзију у домен науке Кривичног Права у којој је био владајући систем — дводеобни — бипартити све до прве десетине

XX. в. Појавом новог система — троеобног — који заступа гледиште о трима основним појмовима Науке Крив. Права — крив дела, кривац и крив. санкција, на супрот дводеобног — крив. дело и казна, пао је стари традиционални систем заснован на погрешној поставци објективно-субјективног схватања крив. дела — на супрот чисто објективног заступаног од стране троеобног трипартитног система. Ова би примедба могла бити упућена и дактилоскопији, кад је реч о употреби гумене рукавице, али та примедба не би била од великог значаја по *raison d' être* — саме дактилоскопије, јер као што смо видели, по тврђењу *Louard*-овом, ипак је могуће утврдити трагове отисака прстију и поред употребе рукавице од стране извршиоца кривичних дела.

Свака наука тежи да сведе своје учење на извесне основне појмове, дакле да да извесне категорије, и на тај начин да једном систем основних појмова. Тај је случај са Научком Кривичног права, која је за сада једина, може се рећи, систематски извела своје основне појмове — створивши Општи и Поседбни део. Она је извршила синтезу својих појмова, без обзира да ли на бази дводеобног или троеобног система и дала основне појмове установа кривично-правног карактера. Тако када је реч о синтези знања, и давања класификације појмове, можемо нешто слично срести и код науке о дактилоскопији, и специјално у грани која изучава отиске прстију. Дактилоскопија је извршила класификацију отисака прстију — створила је извесне типове. Тих типова има више врсти — тако да поједини лабораторијуми употребљавају разне методе. Тако у Енглеској, Немачкој, Белгији и Швајцарском бироу у Берну, употребљава се метод *Енрија Галџона (E Gallon)*. У Паризу се употребљава париски систем. У Лиону модифициран аргентински систем — *Вучеџићев*. У Риму *Гаеџи-ев* — нешта мало модифициран систем *Вучеџићев*.

Као најзначајнији систем сматра се систем *Вучеџићев*, јер је за сада усвојен од већине лабораторијума Техн. полиције, разуме се са исвесним модификацијама. Овај систем зна за четири типа отисака прстију и то: No. 1. — или систем тип отисака код кога поре на прст чине изванредан свод. No. 2. — овај тип се карактерише тиме што код њега концентрисавање пора бива у виду грчког слова делте и пора се крећу с лева да десно. No. 3. — сачињава тип сличан типу No. 2. само се разликује по томе што се поре крећу с десно на лево. No. 4. сачињава тип код кога отисак прста има две делте — леву и десну а у средини круг. Тип No. 3. и No. 4. има своје подкласификације. Овај је начин класификације усвојен у многим државама Америке — нарочито Јужне, а и од многих држава Европе (Техн. полиц. у Београду).

Други систем по важности то је систем Galton-ов, који се незнатно диференцира од Вучеџићевог. Исти је случај и са системом Даас овим. Међутим систем париски одступа од горњих система по томе што зна и за пети тип отисака. Лијонски чини модификацију Вучеџићевог система.

Као што се види из ове упоредне анализе система, потстојећих, може се рећи да их има свега два основна: Galton-ов и Вучеџићев Galton-ов систем се диференцира од Вучеџићевог по томе што он има компликовану идентификацију, а сем тога он зна само за два типа отисака прстију — *кривине* и *кругови* — Према томе Вучеџићев систем је предоминантан.

Најзад, после дужег говора о отисцима прстију, важно је о њима напоменути и то, да они тј. поре на људском организму имају извесне основне карактеристике. Тако тих карактеристика има три:

а) *Истовешност* — а то ће рећи да поре на прстима остају ма у ком стадијуму развића организма — не мењају се. Ово је утврђено експериментима

б) *Непроменљивост* — што значи да лице које жели да измени карактер поре на својим прстима, вршећи физичне промене ових — разним средствима нпр. опекотинама — не може никад да измени карактер пора. После оздрављења опеченог места формирају се поре истог карактера, као што су биле оне пре покушаја измене путем опекотине.

в) *Несличност* пора значи, да се не могу наћи две разне индивидуе са идентичним порима Тако, Galton је вршио истраживање у овоме смислу па је дошао до интересантног резултата: да у 64 милијарди отисака није могао да нађе два слична отиска узета од два разна лица. У истом смислу је вршио истраживање и Ramos, и резултат је био тај: да у периоду од 4 660.387 векова не могу се наћи две индивидуе са сличним отисцима прстију.

Ове особине отисака прстију учиниле су то да је и пракса — судови — почела да се ослања на индиције утврђене на основу отисака прстију и на основу њих, без икаквих других доказа — да изриче пресуде. Тај је случај са француском поротом, која је како пре рата тако и после рата донела приличан број осуђујућих пресуда једино на основу доказа — отисака прстију нађених на објекту злочина а који су слични са отисцима осумњиченог лица.

г) Поред идентификације путем отисака прстију Техничка полиција прикупља и остале трагове извршеног крив. дела. Тако она прикупља трагове, путем фотографисања, од *ногу*, који остају на терену извршеног дела. Прикупља трагове од зуба који се нађу на жртви злочина или на самом извршиоцу кривичног дела; трагове који се нађу на оделу — мрље крви и т. д.

д) Најзад Техн. полиц. се бави испитивањем рукописа — тј. вештачењем овог — и тиме утврђује фалсификате. Раније је вршено вештачење обичним оком — од тзв. „вештака“, (а и данас судска пракса у појединим државама (пример неких судова код нас), и поред постојања Техн. полиције, често прибегава вештачењу путем вештака-цртача, што је, по нашем мишљењу, рискантно — и сувише примитивно. Ово у толико пре што се данас врше фалсификати на један оштроуман начин а не као у „добра стара времена“, руком); али појавом Техничке полиције отишло се много унапред.

Начин вештачења је веома различан, било путем фотографисања инкриминисаног рукописа, радираног текста или путем хемијске анализе. Начин вештачења — идентификације зависи од материје употребљене од стране фалсификатора. Најобичније је фотографисање инкриминисаног објекта — рецимо радираног текста — и на тај начин пријемних спољних утисака на апарату као врло осетљив — пројцира поред текста и трагове радираног текста. Сем тога идентификација — експертиза — се врши путем мерења углава слова, на два дата рукописа, и упоређивањем се долази до идентификације, или до утврђивања несличности. Као што се види код вештачења нема неког система — већ чисто техника рада.

Поред вештачења рукописа — Техн. полиција врши и вештачења новца — лажног, оруђа којим је извршено крив дело. Поред тога и свију трагова нађених на овоме.

Као што смо видели из овог, суморног излагања задатак Техничке полиције је огроман и од велике важност по утврђивање трагова крив. дела и криваца рецидивиста. Овај задатак ће бити све лакши у колико се буде развијала техника као и хемијска индустрија, те ће и човечанство имати већу сигурност у одбрани од извршилаца крив. дела — а и борба са криминалитетом ће бити лакша.

На крају је од интереса нагласити да и код нас постоји Институт Техничке полицији, као при Мин. унутрашњих послова — Технички одсек — тако и по унутрашњости земље. Они се баве искључиво дактилоскопијом у ширем смислу. Сем тога Беогр. правни факултет има свој Криминалистички институт, основан после рата (1928. г.), који је заснован на широкој бази изучавања, како дактилоскопије — тако и људске психијатрије, дакле има ширу базу него Техничка полиција. Његов начин рада заснован је на научним методама најновијег порекла, а што је важно нагласити то је психолошко изучавање криваца — патолошког карактера. Институт има најмодерније справе за утврђивање трагова крив. дела. Шеф института је наш познати криминалиста и правни писац г. *Др. Т. Живановић*, чијом је иницијативом институт и основан. Плодови рада овог института видеће се у најскоријем времену.

Ст. Јовановић, судија

ЈЕДНА УСЛОВНА ОСУДА КОД НАС ПРЕ СТО И ВИШЕ ГОДИНА

У овогодишњој јулској свесци „Бранича“ г. Др. Видан Благојевић, адвокат овдашњи, осврће се на дискусију, која се у „Браничу“ повела између колеге г. Вељовића и г. Др. Вукчевића, адвоката, о томе, има ли места условној осуди и за дела из закона о штампи, и износи кратак историјат ове институције на страни и код нас.

За сада немам намере да улазим у дискусију о овом питању, услед тога што ми послови то не дозвољавају. Ово јако жалим, јер је питање, како лепо каже колега г. Вељовић, збиља од првокласне важности за праксу. Друге околности потстакле су ме да ово напишем.

Пре свега леп низ чланака о условној осуди, који су изашли у нашој правничкој књижевности код нас, а које г. Др. Благојевић наводи у своме чланку, доказ је о томе, колико је интересовање за условну осуду било код нас пре рата. Још бољи доказ о овоме је изврсна студија г. Др. Бож. Марковића, професора универзитета о условној осуди, штампана првобитно у „Архиву за правне и друштвене науке“ за 1908 и 1909 г., а оданде прештампана у књизи г. Др. Марковића: „Средства за замену кратковремене казне лишењем слободe с нарочитим обзиром на условну осуду“ (Београд 1909 год.). И ако штампана пре двадесет и неколико година ова књига може још и данас одлично послужити за детаљније упознавањем са устаномом условне осуде.

Него, условна осуда није интересовала наше правнике само теориски. И у пракси се налазе случајеви условне осуде. У књизи пок. Стевана Максимовића „Суђење у кнежевини Србији пре писаних закона“ чини ми се има један случај условне осуде код нас.

У деловодном протоколу Народне Канцеларије из 1825 год., који има наслов :

Дѣла судейска
люди

Народа Сербскога

у попису

азбучнога реда пописатие

лета 1825-га

у Београду въ Сербій

и који се чува у архиви окружног суда за округ београдски, под бр. 1866 написано је тестуелно :

„Майсторъ Банко, ковач здѣшній за кашигу своју да не буде биењ платио 12 Гр. — Еснафъ ковачки здѣшній савѣ тужио га што е ђумуръ артерисо и от другога ковача преузео: и што е прие био ударио чекиѣмъ момка и било му опрошено ако се узвлда честно за у будуще а сад за обадвое кашиганѣ“.

Данашњим језиком изражено ово би гласило :

„Мајстор Банко, овдашњи ковач да не би био бивен, место казне платио је 12 гроша. Сав овдашњи ковачки еснаф тужио га је, што је дао већу цену ђумуру те га преузео од другог ковача. Раније био је ударио чекиѣм, али му је тада казна била опроштена код условом, да се у будуће честито влада. А сад је кажњен за обе кривице.“

Истина је, да овај случај нема све елементе условне осуде, коју је код нас установио § 65. кривичног законика. Али несумљиво је ипак да овде имамо један у суштини својој прави случај условне осуде.

Када се има у виду околност, да је условна осуда у данашњој форми почела на страни да се примењује у пракси тек у другој половини прошлога века, онда се збиља морамо чудити великом правничком духу и осећању правде нашега народа. Нарочито када се узме у обзир и чињеница, да је ова условна осуда изречена у времену када се тек формирала наша онда малена држава, и када су нарави и у нас и на страни биле много грубље но данас.

Овај случај истиче још и једну поуку, наиме : да при стварању нашег новог законодавства ваља што чешће загледати у наше правне изворе и уносити што више елемената из правне свести нашега народа.

СУДСКА ПРАКСА

За чување акта изабраних судова о деоби између Муслимана није надлежан шеријатски, већ првостепени суд.

Охридски првостепени суд доставио је среком шеријатском суду у Охриду акта изабраног суда по спору Нурије, удове пок. Мустафе, бив. из Охрида противу наследника пок. Мустафе, због деобе, на надлежност у смислу § 2. тач. 3. Закона о шеријатским судовима. Срески шеријатски суд нашао је, да није надлежан за чување акта изабраних судова због деобе између Муслимана, нити за доношење одлуке о извршности пресуде изабраних судова или о ништењу истих у случају жалбе, — са разлога, што њему није додељена власт за разматрање пресуда изабраних судова, јер је шеријатски суд само, као првостепена власт, надлежан за расправу и деобу заоставштине муслимана, било у ванпарничном поступку при образовању пупилних маса, било у парници при покретању спора о деоби задружног, смесничког имања муслимана. У овом случају спор о деоби покренут је код изабраног суда а не код шеријатског и није у питању расправљање деобе заоставштине муслимана, већ разматрање пресуде изабраног суда према §§ 442. и 445. грађ. суд. пост. у својству другостепене власти а ови прописи наређују да акта изабраног суда чува првостепени суд и да је он једини надлежан за разматрање акта по изјављеним жалбама.

Са ових разлога срески шеријатски суд у Охриду у смислу § 42. Закона о уређењу шеријатских судова и § 104. Закона о уређењу редовних судова послао је сва акта овог предмета Касационом Суду ради решења појављеног сукоба о надлежности.

Касациони Суд нашао је, да је за чување акта ове деобе надлежан првостепени суд а за разматрање ове пресуде по жлби надлежан је у смислу §§ 445—447. грађ. суд. пост. првостепени суд.

Одлука II одељења од 26. - VIII - 1930. г. Бр. 10346.

У споровима до 3000 дин. Апелациони суд је надлежан за разматрање свих одлука, донетих од судија појединца првостепеног суда, без обзира да ли су те одлуке донете у форми пресуде или решења.

По спору Недељка П. противу села Топлаца, због својине, на решење судије појединца врањског првостепеног суда, тужилац је изјавио жалбу Скопљанском Апелационом Суду и врањски првостепени суд послао је сва акта Апелационом Суду на разматрање и решење. Скопљански Апелациони Суд, писмом својим од 21. - III - 1931. г. Бр. 1702 вратио је прво-

степеном суду акта овога спора да их пошаље Касационом Суду као надлежном, јер је спор расправљен решењем. Треће одељење Касационог Суда нашло је, да за расматрање ожалбеног решења није надлежан Касациони Суд, пошто је вредност спора испод 3.000 дин. а судио га је судија појединца, — па је предмет упутило Општој Седници Касационог Суда ради доношења одлуке по овоме сукобу о надлежности у смислу § 8. Закона о устројству Касационог Суда.

Касациони Суд у својој општој седници нашао је:

„Да је према чл. 37. Уредбе о убрзању рада код судских и иследних власти за расматрање напред поменутог ожалбеног решења надлежан Скопљански Апелациони Суд, јер је то решење донето од судије појединца а у спору, чија вредност не прелази 3000 дин. — чл. 18. поменуте Уредбе, те према томе, по оваквим споровима а у смислу чл. 37. поменуте Уредбе за расматрање свих одлука, донетих од судије појединца а у споровима до 3000 дин. закључно, надлежан је Апелациони Суд — па било да су те одлуке донете као пресуде или решења, јер, кад је по поменутом законском пропису Апелациони Суд овлашћен да расматра пресуде изречене од судије појединца у грађанским споровима у другом и последњем степену, онда је он надлежан за расматрање и осталих споредних одлука донетих по оваквим споровима без обзира на то, да ли су оне донете у форми пресуде или решења.”

Одлука Опште Седнице Касационог Суда од 1. маја 1931. год. Бр. 5373.

Надлежност судова за давање мишљења по тражењима помиловања у смислу § 432 новог судског кривичног поступка.

По молби Станице, удове Обрадовић, да се предложи за помиловање њен син Јован, који је извршном пресудом Ужичког првостепеног суда, као поротног од 23. - X - 1928. г. Бр. 50797 осуђен на десет година робије за дело из § 295. старог казненог законика, — Касациони Суд у седници свога већа од 23. маја 1931. Бр. К. № 9, решио је да није надлежан за давање мишљења по овоме тражењу помиловања са следећих разлога :

„По § 432. II одељак судског кривичног поступка Касациони Суд решава о молбама за помиловање ако је сам судио у ствари (§ 344. од. III, § 346. бр. 3, § 350 бр. 5, §§ 352—355 и § 274. старог кривичног судског поступка, за време чијег је важења и пресуђена кривица оптуженог Јована, Касациони Суд није судио у самој ствари, већ је мотрио на правилну и једнообразну примену формалног и материјалног закона, па је, као такав, само оснажавао или уништавао одлуке ни-

жих судова у кривичним делима. Према томе, а с обзиром на горње наређење § 432. новог кривичног поступка, Касациони Суд није ни надлежан да решава по предметима помиловања за осуђена лица, чије су кривице пресуђене по ранијем кривичном судском поступку, као што је овде случај.

Осим тога, Касациони Суд налази, да судови нису надлежни да дају мишљења по тражењу помиловања за осуђена лица, чије су кривице пресуђене пре ступања на снагу новог судског кривичног поступка, јер се према § 11. Закона, којим се уводе у живот кривични Законик, Законик о судском кривичном поступку и Закон о извршењу казни лешена на слободу, ако је пре ступања на снагу новог судског кривичног поступка ствар пресуђена у првом степену, даљи поступак има спровести до досадањег Законика. Како по одредбама старог кривичног судског поступка судови нису били надлежни да дају мишљења по тражењу помиловања, то према наведеном § 11 уводног закона, нису надлежни ни за овај случај да дају своје мишљење, јер је ствар пресуђена пре ступања на снагу новог судског кривичног поступка. У прилог овога иде и то, што по § 31. новог кривичног поступка, судови имају да дају мишљења о траженом помиловању и на случај, кад је изречена смртна казна, док по ранијем кривичном поступку, судови о томе нису давали мишљења.”

И ако је решење по тражењу поновљења спора донео суд у колегијуму у место судије појединца, као надлежног, ипак за разматрање тога решења није надлежан Касациони, већ Апелациони суд.

По спору тужиље Роксе из Врбнице против Матије М. из Тишевца због поништаја поравнања пресудом судије појединца пожаревачког првостепеног суда од 5-ХП-1913. г. Бр. 9495 тужиља Рокса је одбијена од тужбеног тражења и ову пресуду одобрио је Београдски Апелациони Суд те је постала извршна. Тужиља Рокса тражила је код пожаревачког првостепеног суда поновљење овога спора и суд је у колегијуму донео решење Бр. 34321 од 12 - IX - 1929., којим се тужиља одбија од тражења.

По жалби тужилачке стране пожаревачки првостепени суд послао је сва акта са ожалбеним решењем Касационом Суду на разматрање и решење. Касациони суд вратио је нерасмотрена акта налазећи да није надлежан за разматрање ожалбеног решења већ Апелациони Суд, пошто се тражи поновљење спора, по коме је донео пресуду судија појединац и ову пресуду одобрио Апелациони Суд. Како се Апелациони Суд такође огласио ненадлежним за разматрање због тога, што је ожалбено решење донео суд у колегијуму, то је Касациони Суд у својој општој седници расмотрио акта овога предмета као и разлоге са којих се одбија надлежност, па је

нашао, да је за разматрање ожалбеног решења надлежан Апелациони Суд са следећих разлога :

„Из акта спора, чије се поновљење тражи, види се да је тај спор расправљен пресудом судије појединаца од 25. октобра 1928. г. Бр. 35796 и да је ту пресуду одобрио у другој и последњој инстанцији Београдски Апелациони Суд пресудом својом од 17 - I - 1929 Бр. 218. Према §§ 18. и 37. Уредбе о убрзању рада код судских и иследних власти Касациони Суд није био надлежан за разматрање тога спора. С погледом на наведене одредбе законске и § 44. грађ. суд. пост. Касациони Суд није надлежан ни за разматрање решења пожаревачког првостепеног суда од 12 - IX - 1929. г. Бр. 34231 по питању поновљења спора, јер је ово једно претходно питање, које, по жалби на решење првостепеног суда, и ако је ово решење донео колегијум суда у место надлежног судије појединца, има да оцени онај исти виши суд — Апелациони Суд — који је и по спору, чије се поновљење тражи, био надлежан за суђење, пошто је он, надлежан за главну ствар, надлежан и за оцену претходних или споредних питања а не Касациони Суд, који, по правилу, није надлежан за решавање по таквим споровима.“

Одлука опште седнице од 3 - XI - 1930. г. Бр. 10641.

За дело разбојништва по § 326. крив. зак. потребно је да сам кривац одузима силом или претњом какву туђу покретну ствар.

Окружни суд округа београдског нашао је да су оптужени Остандије и Ханс криви, што су у намери да неплаћањем возарине прибаве противправну имовинску корист, ноћу између 19. и 20. децембра 1930. г. у Нишу погодили са сопствеником аутомобила Јованом и његовим шофером Божидарем да их за 2000 дин. превезу из Ниша у Београд, прикривајући пред њима, да немају код себе новаца да плате возарину, ове одржавати у заблуди да имају новац да плате возарину, те су их возили без новчане накнаде до 33. км. од Београда на штету својих интереса, — чим су учинили кривично дело против имовине, предвиђено у § 335. тач. 1. крив. Зак. а казним по § 334. истог законика. Оптужени Остандије да је крив и зато, што је приликом те војње, кад су дошли до 33. км. од Београда запретио сопственику Јовану и шоферу Божидару убиством, уперивши на њих револвер и викнувши „Халт“ два пута строгим гласом у намери да их принуде да напусте ауто, те да на тај начин избегне плаћања возарине и сам ауто дође до Београда без шофера, чиме је учинио кривицу, предвиђену и казниву по § 330. у вези § 329. и § 62. крив. Закона.

Зато их је својом пресудом од 20. маја 1931. г. КЗП - 59/15

казни и то: оптуженог Останди а за дело преваре и дело изнуде са десет месеци строгог затвора и оптуженог Ханса за дело преваре са шест месеца строгог затвора.

По изјављеној ревизији дрвног тужиоца противу ове пресуде окружног суда, Касациони Суд поништио је исту пресуду у погледу квалификације дела опт. Остандија и пресудио : да је опт. Остандије крив, да је делом, за које је пресудом окружног суда оглашен кривим, учинио само злочин дело изнуде из § 330. крив. Зак., са следећих разлога.

„У ревизији се истиче, да је окружни суд учинио повреду материјалног Закона из тач. 2. § 237. крив. Зак. тиме, што је на кривично дело применио Закон, који се на њега не може применити. По нахођењу држног тужиоца у радњи оба оптужена стоји само једно кривично дело : покушај разбојништва а не два кривична дела: превара и изнуда, како је нашао окружни суд. Окружни суд је правилно оквалификовао радњу оптуженог Ханса према карактерним знацима, изложеном у пресуди, да у његовој радњи стаји само дело преваре из тач. 1. § 335. у вези § 334. крив. Зак. Окружни је суд, ценећи прибрани доказни материјал по свом слободном уверењу, утврдио, да опт. Ханс нити је учествовао, нити је ма чиме помагао нити навео или потстрекао опт. Остандија да у путу нападне на сопственика аутомобила и његовог шофера и да их са напереним револвером истера из аутомобила. Све је то према чињеничном стању ствари извршио сам опт. Ханса, те се та радња опт. Ханса не може ставити на рачун опт. Хансу нити може имати ма каквог утицаја на квалификацију његовог кривичног дела. Он може одговарати само за оно, што је, било сам учинио, било у чему другом умишљајно помагао или умишљајно навео односно потстрекао а његова умишљајна радња била управљена само на превару без принуде. Исто тако окружни је суд правилно квалификовао као дело насилне изнуде из § 330. у вези § 329. крив. Зак. радњу опт. Остандија, што је у циљу неплаћања уговорене возарине на 33 км. од Београда принудио сопственика Јована и шофера Божидара да сиђу са аутомобила, претећи им, да ће их побити из револвера, који је био на њих наперено. Овако његово дело садржи само елементе дела изнуде а не дела разбојништва, како схвата државни тужилац. За дело разбојништва из § 326. крив. Зак. потребно је, поред осталог, да сам кривац одузима силом или претњом какву покретну туђу ствар. Овде нема одузимања, јер су Јован и Божидар били принуђени да сами сиђу из аутомобила и тим самим предаду аутомобил, што је обележје само дела изнуде према § 329. крив. Зак.

„Даље, према чињеничком стању у пресуди, опт. Остандије није ишао на присвајање аутомобила, што је по § 326. крив. Зак. такође један од битних елемената дела разбој-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ништва, већ само за истеривање из кола сопственика и шофера, да овима не плати уговорену возарину и да тим неплаћањем себи прибави противу имовинску корист, што је по § 329. крив. Зак. обележје само дела насилне изнуде. Разбојништво се односи само на ствари, јер се могу одузети, докле је насилна изнуда у овом погледу шири појам, јер поред ствари обухвата и све друго, чиме се постиже каква имовинска корист. Не стоји навод државног тужиоца да се код насилне изнуде тражи, да се принуђивање врши само претњом или онеспособљавањем и то психичким путем или да свака примена, силе претворе изнуду у разбојништво, јер § 330. Крив. Зак. изрично предвиђа и употребу силе против лица код кривичног дела изнуде.

Исто тако не стоји, да увек постоји разбојништво, или је противу каквог употребљена претња истовремене опасности. За живот и тело, јер употреба такве исте претње по § 330 крив. Зак. постоји и код дела изнуде. Према томе, то не може послужити као критеријум за разликовање ова два дела.

„Али је правилно схватање државног тужиоца, да у радњи опт. Остандија не стоји кривично дело преваре. Дело преваре апсорбовано је кривичним делом насилне изнуде. Оптужени Остандије има само један циљ: да се са оптуженим Хансом доведе до Београда а да возарину не плати. У почетку је мислио да ће у томе успети само обмањивањем. У току пута мења план и принуђава Јована и Божидара да напусте аутомобил, рачунајући, да ће опт. Ханс. који зна да шофира, аутомобил дотерати до Београда и на тај начин да ће избећи плаћање. Све ове, у коитутитегу вршене радње, укупно узете по концепцији учиниочевој сачињавају једну недељиву целину, повезану истоветношћу циља. И обмана и претња употребљене су у истом циљу. Све те радње у крајњем резултату дају једно дело насилне изнуде, у коме је апсорбовано и дело преваре.

„Према томе окружни је суд учинио материјалну повреду Закона из тач. II § 337. Крив. Зак. што је на кривично дело опт. Остандија применио и тач. 1. § 35. у вези § 334. крив. Зак., који се на његово дело не може применити, вмћ само § крив. Зак., као што је напред поменуто. Али како је окружни суд правилно одмерио казну оптуженом, то у погледу казне и мере безбедности пресуда се не мења.”

Пресуда већа Касационог Суда од 15. јуна 1931. године Бр. Кре — 14.

Надлежност среских судова по стецишним масама.

Окружни суд у Шапцу актом својим Бр. 3204 послао је среском суду у Крупњу акта стецишне масе Драгомира Ј., трг. из Крупња, да овај суд спроведе даље стецишно поступање, базирајући своју одлуку на §§ 85., 181. и 182. стечајног

Закона и чл. 13. тач. 2. Закона о увођењу у живот стечајног Закона и Закона о принудном поравњању ван стечаја.

Срески суд у Крупњу нашао је, да је за ово поступање ненадлежан са следећих разлога :

„Из акта ове стедишне масе а из решења Бр. 7011 од 19-II-1927 г. види се, да је стедишно поступање по овој маси почело по Заону о стедишном поступку, па се с тога а на основу ал. 1. чл. 13. Закона о увођењу у живот стедишног Закона и Закона о принудном поравњању има спровести по Закону о стедишном поступку а по овом поступку недостатак је окружни суд у смислу § 2. Закона о стец. поступку у вези § 7. од III Закона о установљењу среских и окружних судова. Из чл. 13. тач. 2. Закона о увођењу у живот стец. Закона, на који се окружни суд у својој одлуци позива, не може се извести закључак да је и за ове стедишне масе надлежан срески суд, јер према овом Законском пропису, на стечајеве, који су у току, имају се изузетно применити само два Законска прописа из новог стечајног Закона и по §§ 181. и 182. стеч. Закона а ни један од ових прописа не говори о надлежности суда а најмање о томе да се има применити и на овакве стечајеве цео поступак из новог стедишног Закона но се, по мишљењу овога суда, и на овакве случајеве има применити стари стедишни поступак а само изузетно §§ 181. и 182. новог стедишног Закона. Према овоме, не може се никаквим тумачењем доћи до закључка да је овај суд и по § 85. стеч. Закона надлежан јер се чл. 13. тач. 2. Закона о увођењу у живот стец. Закона не позива на § 85. стечајног Закона. Да је мишљење овога суда правилно, доказ је и то, што је законодавац у чл. 13. тач. 1. ал. 2. Закона о увођењу у живот изрично дао овлашћење о примени новог стедишног Закона на принудна поравњања, док то у тач. 2. истог законског прописа у случају скраћеног поступка није случај, из чега се види, да законодавац није имао намеру да и за стара стедишта примени у целости нови стедишни Закон, па ни § 85. истог Закона, већ и за ове стедишне масе има остати у важности § 2. Закона о стедишном поступку.“

Зато је сва акта овога предмета послао Касационом Суду да реши овај сукоб о надлежности.

Касациони Суд на основу § 104. Закона о уређењу редовних судова нашао је :

„Да се по чл. 13. од I Закона о увођењу у живот стечајног Закона и Закона о принудном поравњању ван стечаја, сви стечајеви, који су отворени пре дана, кад нови стечајни Закон добије обавезну снагу, имају спровести по досадашњим прописима, па како је стечај дужнику Драгомиру отворен 19. фебруара 1927. г. а нови стечајни Закон ступио је на снагу 1. маја 1930 г. то се поступање по реченом стечају има спровести и довршити по Закону о стедишном поступку од

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

17. марта 1861. год., по коме је за доношење потребних одлука надлежан суд а не поједини судија. Изузетка примена прописа новог стечајног Закона према тач. 2. поменутог члана 13. односи се искључиво на скраћени поступак, о коме је реч у §§ 181. и 182. новог стечајног Закона а не и на § 85. истог Закона, који овлашћује суд, да из разлога целисходности одреди за стечишног судију старешину среског суда у случајевима примене осталих прописа новог стечишног Закона. Према томе за даље стечишно поступање по стечишној маси дужника Драгомира надлежан је окружни суд у Шапцу а не срески суд у Крупњу.”

Одлука II одељења од 17. јуна 1931. г. Бр. 7885.

Распоредно решење судије неспорних дела није једини доказ о наслеђу.

Милица из Београда молила је срески суд за град Београд, да је као наследницу њене матере убаштини на непокретно имање у Београду. Поднела је, поред осталог, тапију своје матере и уверење општине београдске из кога се види, да је Милица после смрти своје матере остала као њена једина наследница и најближа сродница.

На позив суда да поднесе решење о наслеђу није поступила и суд је одбије од тражења убаштињења са ових разлога.

„Молила Милица није поднела несумљиве доказе о томе, да је она једини и искључиви наследник имовине своје пок. мајке Ђурђине. Поднето уверење Општине гр. Београда бр. 9560., не може се узети као доказ о томе, пошто се њиме тврди само то, да је она најближи живи сродник своје мајке и да би је као такву у опште могла наследити а не и да је њен стварни наследник. Према томе, ово уверење не може имати ону доказну снагу која се по закону придаје решењу о наслеђу, јер и поступак за издавање једног и другог није исти. Истина, по § 1 под 1. Зак. о изд. тапија, докази о прибављању сопствености, које се при тражењу убаштињења имају поднети нису најбројани лимитативно, већ само примера ради. Али суд налази, да се у случајевима, кад молилац нема несумљивих доказа о свом праву својине на дотичном имању, као што је овде случај, има тражити убаштињења по редовном поступку зато предвиђеним, дакле почевши од општинског суда, па на даље, а не кратким путем, као што молила тражи. Јер овде није ни случај преноса непокретности, односно јавне продаје, када се тапија по § 21. пом. Закона издаје одн. потврђује без општинског суда.

Сем тога, по нахођењу суда, овакво се тумачење прописа о убаштињењу, не противи ни одредби § 24 Зак. о изд. тапија, по коме старе тапије задржавају своју пуну доказну снагу

пошто се њима доказна снага поднете тапије ни у колико не доводи у питање. Али како молиља тражи, да се иста тапија потврди на њено име и да се тиме, дакле, изврши промена у власништву дотичног имања то суд налази, да се овде има поступити по редовном поступку за убаштињење, како би се на тај начин заинтересованим лицима дала могућност, да учине приговоре, ради заштите својих евентуалних права, које би им овим убаштињењем могла бити повређена. Други пак начин саображења, о коме говори § 24 пом. закона у вези чл. 28 правилника за извршење истог, односи се само на преносе имања а овде није случај преноса већ убаштињења.

Исто тако, нема места у овом случају ни позивању на начелну одлуку Касац. Суда бр. 2992/25, пошто је та одлука ступањем на снагу Зак. о изд. тапија изгубила важност, у колико се тиче убаштињења јер прописи досадашњег законодавства, т. ј. они по којима је правни саобраћај са непокретним добрима расправљан пре ступања на снагу пом. закона, важе и даље само за пренос истих добара а не и за убаштињење које подпада под искључиву важност Закона о изд. тапија.

У осталом, за овакво решење овога случаја, поред наведених прописа позитивног законодавства, говоре и разлози правне целисходности и опште сигурности у промету са непокретним добрима, о којима се, по духу закона и намери законодавца, такође мора водити рачуна — § 8. грађ. Зак.”

По незадовољству заинтересоване стране Апелац. Суд. је поништио решење среског суда, позивајући се на одлуку опште седнице Касац. Суда од 10. јуна 1925. год. бр. 2992, пошто је молиља Милица поднетим уверењем општ. суда доказала свој основ тражења који јој служи место распоредног решења.

Несумњиво да је одлука суда неправилна, она је неправилна како са разлога што суд сматра да је решење о наслеђу једини доказ којим се доказује да је неко наследник тако и са тога што се решење суда противи јасним прописима закона о издавању тапија и намери законодавца (Закон о издавању тапија од 14. децембра 1929 године). И решење о наслеђу и уверење општинског суда добија се у ванпарничном поступку. И решење и уверење су јавне исправе и потпун доказ о ономе о чему гласе. Право на наслеђе не стиче се ни решењем о наслеђу ни уверењем општинског суда; оно се стиче под условима предвиђеним у закону према томе, оба доказа имају декларативни карактер. Из овога следује да наследник не мора имати решење о наслеђу па је он, ипак, зато наследник. Решење о наслеђу је зато, да би наследник у правном саобраћају лакше пролазио. Има многе и многе и хиљаде наслед-

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ника који годинама живе на наслеђу без решења о наслеђу па им право наслеђа нико не оспорава нити они може оспорити. И зато Касациони Суд, сасвим разложно, каже у својој начелној одлуци, да решење о наслеђу није једини доказ.

Решење среског суда, као што рекосмо, противно је и Закону о издавању тапија од 19. дец. 1929. године. Закодавац је у § 1. под 1. пом. закона имао намеру да грађани што пре дођу до тапија и зато је, поред доказа за убаштињење предвиђених у § 1. под 1., у § 2. истог Закона допустио и употребу сведока при убаштињењу. И када је законодавац допустио своје сведоцбе сведока, на чије се сведоцбе може гледати са прилично сумње, у извесним случајевима, онда се у толико пре, баш у духу § 2 пом. закона, може употребити, при убаштињењу, уверење општ. суда, као доказ о наслеђу.

Права евентуелних наследника не могу бити повређена ако се у убаштињење изврши без решења о наслеђу, јер су се ти евентуелни наследници могли користити § 6 и 11 пом. закона, по коме су и општански суд и пређе првостепени били дужни да објаве убаштињења. А ако се заинтересовани нису користили правом из § 6. и 11. то је њихова ствар и зато ће они трпети последице исте онако као и наследници који се нису хтели пријавити у масу.

ИЗ АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ

Уписани у именик адвоката:

1. Милојковић А. Борислав са седиштем канцеларије у Београду.
2. Обрадовић Божидар са седиштем канцеларије у Београду.

Преселили се адвокати:

1. Никодијевић Т. Чедомир из Алексинца у Соко-Бању
2. Борђевић А. Станислав из Петровца у Жагубицу
3. Симић Л. Јован из Ћуприје у Свилајинац
4. Николић Милорад из Књажевца у Зајечар
5. Златачанин Момчило из Београда у Лазаревац

Уписани у именик адв. приправника:

1. Батаљевић Владан на вежби код Кастела Др. Душана, адв. у Београду
2. Лукић М. Димитрије на вежби код Атанасијевића Милана, адв. у Београду
3. Алкалај Хајим на вежби код Николића Ст. Михаила, адв. у Београду
4. Стевановић Д. Миливоје на вежби код Аћимовића Милана, адв. у Београду

Избрисани из именика адв. приправника:

1. Петковић-Демајо Војка због ступања у суд на вежбу
2. Магић О. Зарија због ступања у суд на вежбу
3. Шулетић Д. Живадин због службе у кадру
4. Петковић М. Василије због ступања у држав. службу
5. Иванишевић Сима по одјави принципала
6. Радојевић А. Радомир због службе у кадру
7. Краус Макс због ступања у суд на вежбу
8. Мојић Др. Сава услед смрти

Променили канцеларије адв. приправници:

1. Трифуновић Станко био код Петровића Нинка сада код Атанасијевића Радована, адв. у Београду.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

„БРАНИЧ“ ИЗЛАЗИ ЈЕДАНПУТ МЕСЕЧНО

Доноси актуелне чланке из теорије свих правних наука, саопштења из судске и управне праксе, домаће и стране — са коментарима, чланке којима је смер заштита интереса адвокатског реда и ширење професионалне свести, службена саопштења адвокатских комора, које „Бранич“ имају за свој орган.

Власник и издавач „Бранича“ је Адвокатска комора у Београду, коју претставља председник Обрад Благојевић.

Уредник „Бранича“ је председник Адвокатске коморе у Београду Обрад Благојевић.

„Бранич“ се шаље адвокатима — члановима Коморе бесплатно. За нечланове претплата стаје 120— дин. годишње; за адв. приправнике, судије и судијске приправнике 60— динара годишње; поједини број 10— дин.